

Svoji bili, hrvatski govorili!

Ham, Sanda

Source / Izvornik: **Jezik : časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, 2007, 54, 34 - 36**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:788498>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2020-12-03**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

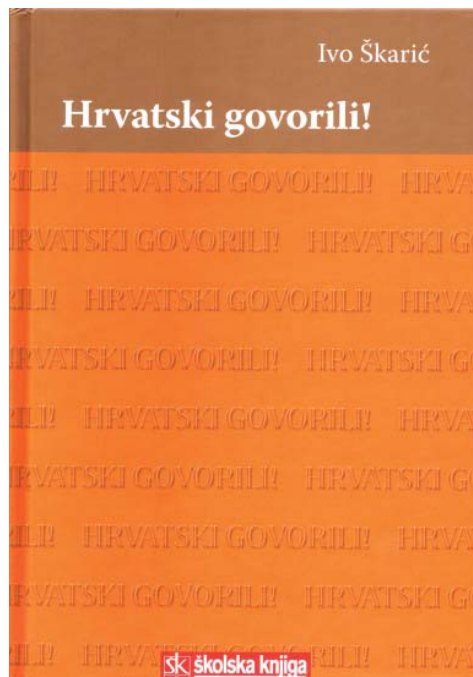

SVOJI BILI, HRVATSKI GOVORILI!

**Ivo Škarić, Hrvatski govorili!,
ŠK, Zagreb, 2006., 265 str.**

Nova knjiga Ive Škarića, *Hrvatski govorili!*, okuplja autorove radove objavljene pretežito u *Jeziku i Govoru* i to pretežito novije radove. Samo su se dva starija progurala među mlađe – Pleđoaje za govor organski i govor standardni, objavljen je 1977., *Hardware* je zapravo željezarija, 1983. Oba se rada posve uklapaju u našu suvremenost i da nema bilješke uz rad koja nas upućuje na izvorni bibliografski podatak, ne bi se moglo znati da radovi nisu postali tek jučer – prvi zaziva temeljne jezikoslovne misli Ive Škarića koje će u budućim radovima razraditi i obrazložiti do najsitnijih postavaka (razlike između dijalekta i književnoga jezika; pitanja *č, ć i đ, dž*, hrvatska naglasna pitanja), a drugi problematizira računalno nazivlje i uopće hrvatski odnos prema tuđicama – jezikoslovlje Ive Škarića nije vrludalo usklađujući se s raznim vladajućim jezikoslovnim ideologijama, ono je to što jest oduvijek.

Vrijednost knjige ne umanjuje to što su radovi u njoj već objavljavani, usuprot – sada kada je sve na jednom mjestu, misao nam se Ive Škarića pokazuje u svojoj punini, jezikoslovnoj ozbiljnosti. Knjiga je već doživjela isto tako ozbiljan prikaz i vrsnu ocjenu pa to samo po sebi govori o njezinoj dobroj prihvaćenosti. Riječ je o prikazu A. Kovačeca¹ u kojemu je ocijenjen znanstveni prinos knjige Ive Škarića, ali su dane i brojne zanimljive ocjene subjektivne naravi, stilski tako spretno i dobro rečene da bi bilo šteta barem dio njih ne prenijeti čitateljima Jezi-

ka: „Iako prof. Škarić uvijek bira izraze, a izričaj mu je na visokoj akademskoj razini, njegovi su zaključci nerijetko poput gromada odvaljenih od granitne stijene, poput udaraca maljem, jer svjesno ne vode računa o tome da neumoljive činjenice uvijek nekoga mogu izravno pogoditi.“² U knjizi Ive Škarića, dakle, prednost imaju neumoljive (jezikoslovne) činjenice, a ne obzir prema onima koji su njima pogodeni.

Knjiga je razdijeljena u četiri tematske cjeline – O hrvatskome jeziku općenito, Hrvatska prozodija riječi, O sljedniku dugoga starog jata, Hrvatski fonemi i njihovi glasnici.

O hrvatskom jeziku općenito – poglavlje je koje svojim središtem na razini teorije

¹ A. Kovačec, Prikaz knjige Ive Škarića *Hrvatski govorili!* *Govor*, godina XXIII., br. 2., HFD, Zagreb, 2006., str. 189.–195.

² Isto, str. 190.

književnoga jezika udara u temelje hrvatske norme tražeći pravo glasa za *svehrvatski implicitni standard* (a usuprot *štokavskom selu* prije 30 godina i klasičnoj novoštokavskoj normi danas), promišljajući *kroatizme* u hrvatskom jeziku, *spontanizme* i *klasične likove* i tražeći na svim jezičnim razinama (a ne samo leksičkoj kako se u nas uobičajilo) hrvatsku tronarječnost uz ozbiljan naglasak i na staroštokavskoj temeljnici.

Hrvatska prozodija riječi – na jednom su mjestu studije i polemike o hrvatskom naglasnom sustavu; eksperimentalna fonetika na djelu, priloži promjeni hrvatskoga naglasnoga sustava, njegovu odmaku od klasične novoštokavske norme i primaku naravnijem i spontanijem hrvatskom naglašavanju.

O sljedniku dugoga jata – eksperiment, stroga egzaktnost i argument u prilog tomu da nije riječ o dvoglasniku, kako je u nas danas općenito prihvaćeno, nego „da je refleks dugoga jata dvofonem /je/.“³

Hrvatski fonemi i njihovi glasnici – pet članaka koji zadiru u fonološko ustojstvo i suvremenu pravopisnu normu tražeći krupne promjene i oštre rezove dosadašnjih jezičnih navika. Ivo Škarić obrazlaže zašto (i opet eksperiment, stroga egzaktnost i argument) je bolje imati jedno *č* i *đ*, a ne oprjeku *č/ć* i *đ/dž*, zašto ne treba pisati međuotvorničko *j* i zašto treba pisati (imati slovo) za slogovno *r*: *ř*. U ovom je poglavlju i Škarićev prijedlog reforme hrvatskoga pravopisa.

Iz svih tih tematskih cjelina zapravo izviru iste postavke, a mogle bi se, općenito i načelno, svesti na sljedeće – nametnuta nam vukovska norma krajem 19. st. i danas donekle drži u jarmu hrvatski književni jezik, valja ju jednom za svagda odbaciti bez obzira na dubinu reza i snagu posljedice;

postojanje javnoga svehrvatskoga standarda (štokavski jezik u hrvatskim ustima) koji se razlikuje od kanonizirane štokavštine (s vukovskim jarmom na sebi!) na kojoj nam (još uvijek) počiva normom propisani jezik. Uz to, u Škarića je sveprisutna hrvatska tronarječnost, a uz novoštokavštinu posve ravnopravno govori i o staroštokavštini. Sve ostalo slijedi posve naravno iz tih temeljnih postavaka – Hrvati, služeći se *suvremenim svehrvatskim implicitnim standardom* ne razlikuju (ili razlikuju na drugačiji način) *č* i *ć*, *đ* i *dž*; dvosložni i trofonemski (*i+j+e*) odraz jata nisu ni izgovarali, a uglavnom ga izgovaraju kao dugo *je*; tronaglasni su, silazni im naglasak može biti na nepočetnom slogu.

Iz toga, logično, nadalje slijedi i veliko pospremanje hrvatskoga fonološkoga ustrojstva u kojemu bi bilo 29 fonema (neutralizirana oprjeka *č/ć* slila bi se u jedan fonem, „srednje“ *č*, neutralizirana oprjeka *đ/dž* slila bi se u jedan fonem, „srednje“ *đ*), a jatovski odraz (bilo dugi, bilo kratki) ne bi bio fonem nego dvofonemski slijed *je*, dug ili kratak). Naglasni bi sustav bio ustrojen na trima naglascima (među kojima bi bio i akut), ali i sa silaznim naglascima na nepočetnom slogu.

Upravo programski je to Ivo Škarić izložio na Drugom hrvatskom slavističkom kongresu u Osijeku 1999. (u knjizi je to članak *Suvremeni svehrvatski implicitni standard*, str. 33.–35.), a iako je tada izazvao nemir u hrvatističkim krugovima, svoje je poglede na hrvatsko fonološko ustrojstvo pretočio i u pravopisnu reformu objavivši ju u Govoru 2001. (i to u jeku pravopisnoga rata), napisanu pravopisom reformiranim po vlastitom prijedlogu. U knjizi je to posljednji članak – *Kakav pravopis* (Između fonetike i fonologije). Ne, *fonologie* nije pogrješno

³ Iz rasprave Ive Škarića s Daliborom Brozovićem oko fonološke vrijednosti dugoga jata, u prikazivanoj knjizi str. 173. Rasprava se vodila na stranicama Jezika 1999., god. 46.

napisano, tako bi prema Škarićevoj pravopisnoj reformi trebalo pisati skup *io, ie* – bez međusamoglasničkoga *j*. I inače, Ivo Škarić predlaže (ne)pisanje međusamoglasničkoga *j* što je potpuno izvan pravila suvremenoga pravopisa, a kako je baš to pravopisno područje koje se češće mijenja i o kojem se u prošlom broju Jezika opširnije i potpuno oprječno pisalo,⁴ zanimljivo je navesti mišljenje Ive Škarića (i to bez slovopisnih preinaka u navodu): „Naime slučajno se dogodilo da se prema postojećim pravilima *io* piše najčešće fonološki ispravno, tj. bez *j* kad nema /j/, npr. u *vidio, bio, fiziolog, Mario*, ali sa *j* kad tog fonema ima, npr. u *čijom, Mijo*. Za fonetsko pisanje *bijo, nosijo* strogo kaže Jonke: „Tako pišu nedovoljno školovani ljudi, prema izgovoru“. Treba dodati da bi Jonkeovo upozorenja trebalo vrijediti i za pisanje *kemija, fonijatrija, partija, Verdija, partyja* (od *party*) itd.“

⁴ U prikazu knjige Stjepana Babića, Temelji Hrvatskomu pravopisu opširnije je prikazano poglavlje o pisanju imenica na -io.

U djelu je Ive Škarića općenito mnogo novoga, svježega, drugačijega, a tako je onda i u Hrvatski govorili! Stalnica je u svem Škarićeva dosljedna znanstvena metodologija zahvaljujući kojoj se točno razabire što *jest*, a što *nije*, zašto nešto *jest*, a zašto *nije*; nema tu *čini se, moglo bi biti, pretpostavljam*. Pridruži li se tomu govornička vještina, lakoća pisanja i vrsna stilizacija, jasno je zašto su njegove knjige one koje *učimo*, a ne samo *čitamo*. I nešto je drugo važno – ne uvjerava nas autor, nego njegov argument, a to je u Škarića uvijek hrvatski jezik: „Mi hrvatski jezik imamo. Treba samo dobronamjerno pogledati u nj. U njemu ugledati svoje crte, svoju narav te ga priznati, prihvatiti i zavoljeti – bez obzira na to je li on takav po pisanim normama ili ne. Recimo si jednostavno – svoji bili, hrvatski govorili!“⁵

Sanda Ham

⁵ Iz Škarićeva Predgovora, str. 8.

NOVI STANDARDNOJEZIČNI PRIRUČNIK

Andela Frančić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005.

Krajem ljeta 2005. godine dočekalo nas je ugodno iznenađenje. Na policama knjižara pojavila se knjiga pod naslovom Normativnost i višefunkcio-

nalnost u hrvatskome standardnom jeziku koja bi trebala zainteresirati svakoga tko je imalo upućen u pitanja hrvatskoga standardnog jezika. Iako je, da se poslužim riječima Nives Opačić, za primjenu hrvatskoga standardnog jezika u praksi dobro što se ova knjiga uopće pojavila,¹ prije nego što o njoj išta kažem, osvrnut ću se na dva prikaza. Prvi je od njih prikaz Snježane Kordić, naslovljen Upute jezičnim cenzorima, a objavljen u Književnoj republici, 5. – 6., 2006., 194. – 208. Snježana Kordić autoricama posebno zamjera tvrdnju da standardni jezik svi mo-

¹ Usp. Nives Opačić: Što je standardni jezik?, Vijenac, XIV./315., 30. ožujka 2006. U svom prikazu autorica ovu knjigu preporučuje „svima koji uistinu vole hrvatski jezik, koji učenje standardnog jezika smatraju (i) zadatkom od nacionalne važnosti.“